

VYTAUTAS MAGNUS
UNIVERSITY

Faculty of Social Sciences

INTERNATIONAL
SCIENTIFIC
CONFERENCE

MODERNIZATION
OF EDUCATIONAL
S Y S T E M:
WORLD TRENDS
AND NATIONAL
PECULIARITIES

February
23th, 2018

KAUNAS
Lithuania

Внешнеполитические приоритеты, дипломатия и реформация в Европе раннего Нового времени: институциональный и культурно-образовательный контекст Циватый В. Г.	44
--	----

TOPICAL ISSUES OF SOCIOLOGY

The hermeneutical standpoint of C. Geert's interpretive anthropology Bragina T. M., Bilyk O. M.	48
Особливості соціологічної діагностики модернізації освіти Жовнір А. О.	51
Криминальная интеграция как социальный феномен Никон Н. А.	55
Специфіка проявів агресивної та насильницької поведінки підлітками Орос О. Б.	58
Modernization of contemporary society in sociological knowledge: Ukrainian measurement Goncharuk O. S., Piddubny V. A.	61

TOPICAL ISSUES OF POLITOLOGY

Країни Латинської Америки в міжнародних відносинах ХХІ ст. Вакарчук К. В.	64
Ідентичність особи та політичний протест Ключник Р. М.	67
Современная еврейская община Франции: основные проблемы и вызовы Козерод О. В.	69
Trends of social globalization Korolevska A. V.	73
The Orange Revolution as a product of civil society Kostiuk D. S.	76
Територіальний брендинг: можливості та шляхи реалізації Кузьмук О. М.	79
Переформатування політичної системи України Шачковська Л. С., Максимчук О. В.	82
Правовий чинник в українсько-російських взаємовідносинах у питанні повернення культурного надбання України (1990–2000-х роки) Парахіна М. Б.	86
The praxeological dimension of modern international-political studies Pogorska I. I.	89

Орос О. Б.,
*кандидат соціологічних наук,
доцент кафедри психології
Мукачівський державний університет
м. Мукачево, Закарпатська область, Україна*

СПЕЦИФІКА ПРОЯВІВ АГРЕСИВНОЇ ТА НАСИЛЬНИЦЬКОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКАМИ

Проблема насильницької та агресивної поведінки підлітків сьогодні є особливо актуальною. Новини насичені ситуаціями, в яких ключову роль відіграє насильство: від вуличних бійок та шкільного булінгу до тривалих агресивних сутичок на Сході країни. Вітчизняна кримінальна статистика показує, що значна питома вага злочинів серед неповнолітніх належить саме насильницьким злочинам. За результатами кримінологічної статистики, більша кількість злочинів проти здоров'я і життя особи, заздалегідь не планується, тобто відбуваються ситуативно, на ґрунті міжособистісних конфліктів, що виникають у повсякденній сфері діяльності.

Протягом останніх років проблеми проявів дітьми насильства та агресії торкалися вітчизняні та закордонні соціологи: Р. Арон, Т. Авельцева, А. Бова, К. Вільсон, Н. Зіновьева, Г. Ковганич, В. М. Кудрявцев, Н. Ю. Максимова, Г. Мінковський, Г. Моргентау, Ю. Онишко, В. Оржеховська, Т. Федорченко, О. Б. Янчук, В. Юстицький та інші. Соціальні проблеми застосування насильства дітьми проти інших осіб досліджують: Л. Розе-Краснояр, Г. Гіні, М. Кірпка, Н. Р. Крік, К. А. Додже, В. Бернер, К. Шмек, К. Галвег, Н. Гойер, С. Науман, А. Шік, І. Отт, Г. Шмід, Е. Кунче, С. Анлікер, Г. Боденманн, Б. Фей.

Проблема фізичного насильства та агресії знаходиться на перетині природничих та соціальних наук. В якості чинника фізичного насильства можуть розглядатися як емоційний стан дитини, так і особливості її соціального походження та виховання.

Більшість дослідників визначають агресію як дію чи поведінку, що направлена на нанесення шкоди іншій істоті чи об'єкту. Визначити рівень особистої тенденції агресії складно. Доступними для спостереження та інтервенції є тільки зовнішні прояви агресії, тобто агресивна поведінка, що є близькою за своєю суттю із поняттям насильство. За визначенням Змановської Є. В. та Рибнікова В. Ю. агресивна поведінка включає: ворожу установку, агресивні емоції, агресивні дії і насильство [1]. Насильство у широкому сенсі – це один із способів задоволення потреб. У вузькому значенні, насильство – це завдання особі будь-якої шкоди. Феномен насильства може приймати різні форми, але переважно репрезентується через взаємодію двох сторін, насильника та жертви.

Х. Хекхаузен визначає, що часто агресія слугує іншим мотивам, наприклад влади та домінування, тобто за своєю суттю визначається як інструментальна агресія. Інструментальна агресія – це єдина форма агресивної поведінки, що не має біологічного підґрунтя. Поряд з інструментальною виділяють експресивну

та ворожу агресію. Враховуючи соціальний вектор агресії, виділяють просоціальну та антисоціальну агресію [2].

Соціально-когнітивні пояснення описують агресивну поведінку як дефіцит соціальної компетентності, який спирається на проблеми обробки інформації. Звідси витікає припущення, що діти і молодь проходять наступну послідовність пізнавальних процесів, коли вони переживають потенційно агресивну подію:

1. намагаються прикрасити подію, тобто неповнолітні збирають інформацію із оточення;

2. інтерпретують подію під впливом цієї інформації, а також на основі наявного в них досвіду і таким чином намагаються прийти до певної оцінки;

3. пошук можливої реакції на подію. У такій вирішальній фазі неповнолітні оцінюють відповідність різних реакцій, а також обирають оптимальне рішення.

На думку представників конструктивізму, фізичне насильство, як й інші прояви девіантного та делінквентного поведіння, є соціальним конструктом. Це відбувається в силу того, що «значна кількість соціальних інститутів і феноменів («фактів») не стільки існують об'єктивно, *per se, sui generis*, скільки штучно «сконструйовані». На думку Я. І. Гілінського, немає жодного акту поведіння, який не був би «девіантним» самим по собі, незалежно від соціального контексту. Так, «умисне заподіяння смерті (вбивство) – найтяжчий злочин, а й ... – подвиг щодо противника на війні» [3, с. 10]. Зміст фізичного насильства відрізняється від його оцінки. Об'єктивним чинником насильства виявляється не природна схильність людини, а соціальні норми, штучно створені бар'єри та обмеження ступеня свободи людей.

Найбільша кількість бар'єрів та обмежень випадає на долю дітей підліткового віку, кримінальна активність яких останніми роками зростає. Причому характер цієї активності має загрозливі риси зухвалості, жорстокості, цинізму, насильства. Основними причинами цього є, по – перше, фізіологічні та психічні риси, які взагалі характерні для підлітків: соціальна незрілість, що контрастує з бурхливим фізіологічним дозріванням, прагненням випробувати нові відчуття; по-друге, нездатність прогнозувати наслідки різноманітних дій, сильне прагнення до незалежності. Підліток не завжди відповідає вимогам, які висуває стосовно нього суспільство, проте сам він вважає, що суспільство його надто обмежує [4].

Мотив порушення табу в міфі виникає в тісному зв'язку з мотивом ініціації. Для дитини, порушення будь-якого соціального табу перетворюється у феномен демонстрації набутої, внаслідок ініціації, зрілості, свого нового соціального статусу.

Фізичне насильство серед дітей виступає не просто ритуалом ініціації, воно є конструктом або «деконструктом маскулінності жертви». За допомогою публічного використання фізичного насильства хлопці здатні отримати статус справжнього пацана або «лоха». Соціальним фактором, що відтворює насильство у молодіжних угрупованнях є підтримка «символічного чоловічого гомосоціального статусу» [5, с. 160], важливого для ініціації маскулінності хлопців. Сутність цього явища доводиться майже повною

ізоляцією молодіжних угруповань від жінок та майже п'ятнадцятикратною різницею в чисельності постраждалих від фізичного насильства чоловіків.

Скоєння насильницького злочину створює реальну можливість для завершення гендера за рахунок приниження жертв. Хлопці, що не пройшли ініціацію фізичним насильством стають об'єктом віктимізації. Якщо вони, будучи чоловіками біологічно, не можуть репрезентувати специфічну маскуліність у своїх повсякденних практиках, члени молодіжних угруповань не вважають їх «справжніми чоловіками». Іншими словами, розрив між статтю і гендером стає очевидним саме за допомогою ставлення до фізичного насильства. Під час ініціації можливі протиріччя між міфологічними уявленнями про «нормативну маскуліність» та нездатність «жертви» пройти тест ініціації. Деконструкція маскуліності може означати для хлопців тимчасову, але дуже важку реконструкцію особистості.

На відміну від злочинності дорослих, злочинність дітей або делінквентна поведінка включена у більш широкий соціальний контекст, є безпосереднім наслідком глибинних соціально-економічних, політичних, морально-психологічних суперечностей суспільства. Стратифікація суспільства, соціально-економічна нерівність та відсутність реальних можливостей задоволення власних потреб, бідність та інші соціальні фактори безпосередньо впливають на антисуспільну мотивацію делінквентної поведінки. Діти не можуть грати соціальні ролі подібно дорослим. Поведінка дітей є безпосередньою функцією соціального статусу. Роль мікросередовища в детермінації делінквентного поведінки дітей відіграє другорядну роль формального приводу для використання фізичної сили по відношенню до інших осіб. Негативні впливи на дітей макросередовища можуть частково нівелюватися правильним вихованням у сім'ї та школі. Діти з незаможних, але згуртованих родин, можуть краще подолати несприятливі економічні умови ніж розбещені та егоїстичні діти із зовнішньо благополучних та матеріально забезпечених родин.

Література:

1. Змановская Е.В. Рыбников В.Ю. Девиантное поведение личности и группы / Е.В. Змановская, В.Ю. Рыбников // Учебное пособие. – Спб.: Питер, 2010. – 352 с.
2. Хекхаузен Х. Мотив и мотивация: восемь основных проблем / Х. Хекхаузен // Мотивация и деятельность. Т. 1. – М.: Педагогика, 1986. – С. 33-48.
3. Гишинский Я. Девиантология: социология преступности, наркотизма, проституции, самоубийств и других «отклонений» / Я.И. Гишинский – СПб.: Юридический центр Пресс, 2004. – 520 с.
4. Саппа М.М. «Діти вулиці»: сприйняття ризику і мотиви ризикової поведінки / М.М. Саппа, І.В. Лисенко // Вісник Національного університету внутрішніх справ, 2007. – Вип. 37. – С. 430-434.
5. Салагаев А.Л. Насилие в молодежных группировках как способ конструирования маскулинности / Салагаев А.Л., Шашкин А.В. // Журнал социологии и социальной антропологии. – Т. V. – № 1, 2002. – С. 151-160.